

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ГРАЖДАНСКОПРАВНИ НАУКИ“

Ани Димитрова Кънева

**НАСЛЕДЯВАНЕ НА ДРУЖЕСТВЕНИ
ДЯЛОВЕ И АКЦИИ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за придобиване на
образователна и научна степен „Доктор“

Област на висше образование: 3. Социални, стопански
и правни науки

Професионално направление: 3.6. Право

Докторска програма: Гражданско и семейно право

Научен ръководител: доц. д-р Мария Къосева

Пловдив, 2024

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за защита пред научно жури на заседание на катедра Гражданскоправни науки при Юридически факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ на 26.04.2024 г. Насрочено е открито заключително заседание на научното жури на 09.07.2024 г.

Дисертационният труд „Наследяване на дружествени дялове и акции“ 199 страници, включващи заглавна страница, съдържание, увод, четири глави, разглеждащи по същество темата на дисертацията, заключение и библиография. Направени са 362 бележки под линия. Цитирани са 54 учебници и монографии на български език, 13 учебници и монографии на английски език, 53 статии и студии на български език. Към библиографията е приложена и справка за използваната съдебна практика в обем от 84 съдебни акта. Списъкът с авторските публикации се състои от 4 заглавия.

Съдържание

I. Обща характеристика на дисертационния труд	4
1. Актуалност на изследването.....	4
2. Предмет, цел и метод на изследването.....	5
3. Научна новост на труда.....	8
4. Обем и структура на дисертационния труд.....	9
II. Кратко съдържание на труда	9
1. Въведение.....	9
2. Глава първа – „Наследяване на дружествени дялове в дружество с ограничена отговорност (ООД).“.....	9
3. Глава втора – „Наследяване на акции“.....	16
4. Глава трета – „Наследяване на съдружник в персонално търговско дружество. Наследяване на съдружник в дружество с променлив капитал“.....	22
5. Глава четвърта – „Особени хипотези на наследяване на дялове и акции“.....	25
Публикации, свързани с темата на дисертационния труд	32

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на изследването

Темата на дисертационния труд е „Наследяване на дружествени дялове и акции“. Това е първият труд изцяло посветен на сложната материя на наследяването на съдружник, съответно на акционер в търговско дружество. Поради интердисциплинарния характер на темата, същата обхваща въпроси както на наследственото право, така въпроси на търговското дружествено право.

Наследяването на дружествени дялове и акции е тема, която придобива все по-голяма актуалност в периода от приемането на съвременния Търговски закон през 1991 г. досега. Свободното учредяване и участие в търговски дружества, както и възможностите, които се разкриват пред предприемачите да участват в търговския оборот в качество, което избягва недостатъците и рисковете, които едноличният търговец има, а именно в качеството си на съдружници или акционери става все по-предпочитана форма за осъществяване на предприемаческа дейност у нас. Участието в търговско дружество рефлектира пряко в имуществената сфера на участващия, поради което се поражда необходимостта да бъдат намерени отговори на въпросите, които възникват при смърт на съдружник или акционер в търговско дружество. Актуалността на изследването се обуславя още от многобройните търговски дружества, регистрирани у нас от приемането на ТЗ през 1991 г. досега.

Уредбата на въпросите относно участието в търговско дружество не отразява в достатъчна степен достигнатите социално-икономически отношения и проблемите, възникващи във връзка със смъртта на съдружник, съответно на акционер. Необходимостта от настоящия труд се поражда още от

лаконичността на законодателя. Правната уредба на наследяване на дружествени дялове и акции е оскъдна и не е добре систематизирана. Това води една от страна до множество противоречива съдебна практика, а от друга, противоречивата съдебна практика допълнително задълбочава проблема и съответно необходимостта от цялостно и завършено изследване, посветено на въпросите, възникващи при наследяване на дружествени дялове и акции.

2. Предмет, цел и метод на изследването

Предмет на дисертационния труд е наследяването на дружествени дялове и акции и въпросите, които възникват при и по повод смъртта на съдружник, съответно на акционер в търговско дружество у нас. Дисертационният труд преминава през няколко предварителни въпроси, посветени на основния понятиен апарат на наследственото и търговското дружествено право, чието изясняване се налага на първо място от интердисциплинарния характер на труда, а също е необходимо и за постигане на по-добра аргументация на застъпените от автора тези.

Централен фокус в дисертационния труд заемат два проблема:

На първо място е поставен въпросът какви са имуществените последици за наследниците, приели наследството на починал акционер, съответно съдружник в акционерно дружество. Имууществените права на акционера, съответно на съдружника, влизат в обхвата на наследствената маса. Обърнато е внимание на въпроса коя стойност е от значение при определяне на обема на получения в наследство дял, включително по отношение на производството по иск на

основание чл. 30 ЗН – балансовата, пазарната или номиналната стойност на дяловете, съответно на акциите.

На второ място като основен и централен въпрос на изследването е наследява ли се членството в търговско дружество и от кой момент наследникът придобива качеството съдружник, съответно качеството на акционер. Отговорът на този въпрос е различен в зависимост от вида дружество. В тази част се отнася и въпросът за наличието, съответно липсата на възможност общото събрание на съдружниците да се противопостави на получаването на съдружническо качество на наследниците на съдружник. Също е обърнато внимание на действието на вписването в книгата на акционерите на настъпилото наследствено правоприемство на акции в съответното акционерно дружество.

Основна цел на изследването на дисертационния труд е да бъде направено изцяло посветено на наследяването на дружествени дялове и акции монографично изследване, което да отговори на многообразието от практически и теоретични въпроси, които възникват в хипотезите на наследяване на съдружник или акционер. Целта е изследването да допринесе за обогатяване на правната теория в областта на дружественото търговско право и наследственото право, както и да даде механизми за точно прилагане на закона по дискутираните въпроси.

Във връзка с постигането на основната цел на изследването са поставени няколко **задачи**:

На първо място – да бъде направен подробен анализ на действащата нормативна уредба, уреждаща наследяването на дялове и акции. Използван е историческият метод на изследване, за да бъде постигната пълноценност на изложението, като е проследено развитието на законодателната уредба в областта

на наследяването и дружественото търговско право, както и връзката между тях, доколкото се касае до темата на дисертационния труд. На второ място – да бъде направено систематизирано и обобщено изложение на различните становища в доктрината, като е изложено и авторовото становище и подкрепящите го правни изводи. На трето място – да бъде анализирана съдебната практика, постановена по дискутирания въпрос. Често тя е противоречива, поради което е изложено авторовото мнение в подкрепа на съществуващите тези.

В дисертационния труд са използвани различни *методи на изследване*, които са необходими за постигане на отговор на поставените задачи, поради интердисциплинарния характер на разглеждания проблем някои от които са:

Историческият метод дава възможност да бъде проследено развитието на наследственото и дружественото право, посредством което се постига по-добър анализ на историческите корени и развитие на теорията за правото на наследяване като цяло и в частност наследяването на дружествени дялове и акции. Сравнителноправният метод дава възможност за съпоставяне на различни становища на автори от държави членки на ЕС, Великобритания и САЩ и пр., изложени по същата материя, както и съпоставка на нормативната уредба в съответната държава и нормативната уредба у нас. Нормативният метод спомага за изясняването смисъла на конкретни правни норми с оглед на систематичното им място в нормативния акт. На места нормативният метод е подкрепен от логическия метод, който способства за преодоляване на празноти в законодателството чрез правоприлагане по аналогия.

3. Научна новост на труда

Поначало темата „Наследяване на дружествени дялове и акции“ досега не е изследвана в монографичен труд в правната наука.

С приносен характер са представените в първа и втора глави на труда хипотези на наследяване в капиталовите търговски дружества, анализирано е правното положение на недееспособните и ограничено дееспособните наследници на съдружник в дружество с ограничена отговорност, съответно на акционер в акционерно дружество, както и начините за упражняване на правата на тези лица върху наследство, в чийто обем се съдържат дружествени дялове и акции. С приносен характер е анализът и на автора по отношение на въпроса наследява ли се членството в различните видове търговски дружества, като е направена необходимата съпоставка между капиталови и персонални търговски дружества и разликите между членството в тях.

С приносен характер са и обсъдените въпроси, които се поставят относно наследяването на едноличния собственик на капитала при еднолично дружество с ограничена отговорност. Взето е отношение по дискуссионни проблеми и са обсъдени различните становища в доктрината и съдебната практика с аргументирано мнение на автора и във връзка с актуална тълкувателна практика на ОС на ТК на ВКС по същите въпроси.

Научен принос представлява анализът на хипотезата на наследяване на неизплатени акции, както и анализът на наследяване на винкулирани налични акции.

В дисертационният труд за пръв път се търси отговор на въпроса за наследственоправното положение на държавата и общината в случай на вакантно наследство, в чийто обем се

съдържат дружествени дялове и акции. Разгледани са и хипотезите на обявяване на безвестно отсъствие и смърт, както и въпросите за упражняване на правата по дружествените дялове и акции, част от обема на наследството, докато то е вакантно, или в случай че е обявено безвестното отсъствие или смъртта на съдружник, съответно на акционер.

4. Обем и структура на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд се състои от 199 страници, включващи заглавна страница, съдържание, увод, четири глави, разглеждащи по същество темата на дисертацията, заключение и библиография. Направени са 362 бележки под линия. Цитирани са 54 учебници и монографии на български език, 13 учебници и монографии на английски език, 53 статии и студии на български език. Към библиографията е приложена и справка за използваната съдебна практика в обем от 84 съдебни акта.

II. Кратко съдържание на труда

1. Въведение

Уводът представя в синтезиран вид предмета на дисертационния труд, нуждата от изследването, актуалността на проблема. Изложени са целите, основните и допълнителните задачи, както и използваните методи на изследване.

2. Глава първа – „Наследяване на дружествени дялове в дружество с ограничена отговорност (ООД).“

Глава първа на дисертационния труд е разделена на три смислово обособени параграфа, както следва:

Параграф 1 е озаглавен **„Исторически и сравнително-правен анализ“**. Параграфът е разделен на две точки. В първа точка е изложен историческия анализ, който е необходим за да бъде постигната пълнота и завършеност на изследването. В раздела е проследено развитието на обществените отношения и икономиката на държавата във връзка с наследственото право, дружественото право и връзката между тях в светлината на проблема на дисертацията. Търговското право възниква като обособен от гражданското право отрасъл през средните векове. До този момент въпросите на търговското право не са били уредени нито от римското право, нито от местните феодални обичаи. Така първият ТЗ се появява у нас още през 1897 г.

От своя страна наследственото право у нас дълго време се ръководи от правилата на обичая. Постепенно обществените отношения стигат до нуждата да бъде създаден специален Закон за наследството в България. Така през 1890 г. е приет Закон за наследството.

Различното третиране на правата на мъже и жени е възприето не само в ЗН от 1890 г. (и измененията на закона от 1896 и 1906 г.). Приетият няколко години по-късно Търговски закон от 1897 г. също предвижда съществени различия в правните възможности на мъжете и жените. Така чл. 9 от ТЗ (1897 г.) предвижда, че жената не може да се занимава с търговия без изричното или мълчаливото съгласие на мъжа. Безспорна е възможността за наследяване на търговец според цитирания Търговски закон.

Втора точка на параграф 1 е озаглавен **„Сравнително-правен анализ“**. В него авторът прави сравнително-правен анализ на видовете търговски дружества и правилата за наследяване на дружествени дялове, предвидени в англосаксонската и континенталната правни системи и тези

предвидени у нас. Разликите между двете правни системи се дължат на това кой е източника на правото в съответното семейство. В раздела се акцентира на първо място уредбата на дружеството с ограничена отговорност в закондателствата на европейските държави и САЩ. На второ място в изложението на раздела е направен анализ на правилата на наследственото право. Съществени разлики се намират между правилата у нас и тези, действащи във Великобритания. Така например по отношение на завещателната свобода на гражданите на Обединеното Кралство не са предвидени ограничения, както у нас е предвиден института на запазената част. Друга разлика е например задължителния представител на наследодателя, още наричан изпълнител на завещанието във Великобритания, който у нас е факултативна фигура. Към континенталното правно семейство се числи правната система на Германия. Както в нея, така и у нас е изрично предвидено, че дружествените дялове в дружество с ограничена отговорност са наследими.

Следващият **параграф 2** е озаглавен „Наследяване на дружествен дял“. В 7 точки са разгледани въпроси относно наследява ли се членството в ООД; необходимо ли е решение на общото събрание на съдружниците за приемане на наследниците като съдружници в ООД; представляват ли дружествените дялове съпругеска имуществена общност и пр. Безспорно дружествения дял е наследим на основание разпоредбата на чл. 129 ТЗ. Дисертационният труд разглежда особеностите на наследяване на дружествен дял, възможността правото на наследниците да бъдат приети за съдружници да бъде ограничено още в дружествения договор, разгледани са и понятията за дружествен дял и дял от капитала на ООД, през призмата на въпроса за наследяването на съдружник в ООД. В хода на изложението авторът стига до извода, че наследяването на дружествения дял не води автоматично до заместване на

наследодателя в членственото правоотношение, т.е. че членството в ООД не се наследява. Авторът прави предложение *de lege ferenda* за изменение на разпоредбата на чл. 115 ТЗ. Необходимо е в задължителното съдържание на дружествения договор да бъде включен и въпросът за съдбата на дружествените дялове след смъртта на съдружника. Ако не бъде възприето съответното изменение на посочената разпоредба следва да се има предвид, че наследниците са трети за дружеството лица и приемането им за съдружници в дружеството следва да става по реда, предвиден в чл. 122 ТЗ за приемане на трети лица в ООД.

Следващият въпрос, на който е обърнато внимание в глава първа на дисертацията е в **параграф 2, точка 2** и се отнася до правното положение на недееспособните и ограничено дееспособните наследници. Авторът застъпва становището, че изискванията на чл. 65, ал. 1 ТЗ спрямо дееспособността на учредителите на търговското дружество следва да не бъде тълкувано буквално, а разширително и да намира приложение и спрямо съдружниците, приемани в дружеството и след неговото учредяване. По този начин се подкрепя общоприетото твърдение за персонален елемент в иначе капиталовия характер на ООД и се предотвратява компрометиране на доверието между съдружниците, допускайки лица, на които законът не предоставя възможност за самостоятелно формиране на правновалидна воля да придобият съдружническо качество и да участват в гласуване в ОС на съдружниците.

В **точка 3 на параграф 2** е разгледан въпросът относно определяне на стойността на дяловете в ООД, предмет на наследяване. Разпоредбата на чл. 125, ал. 3 ТЗ гласи, че имуществените последици от прекратяване на членството в ООД се определят съобразно счетоводен баланс към края на

месеца, в който е настъпило основанието за прекратяване. Разпоредбата е диспозитивна и съдружниците могат в дружествения договор да уговорят друг начин за определяне на стойността на дружествения дял. В момента на прекратяване на членственото правоотношение при случай на смърт на съдружник е налице едно функциониращо дружество, т.е. не се инициира производство по ликвидация. Щом като не се формира ликвидационен дял и не се превръщат активи в пари следва, че няма законово основание за определяне размера на дружествения дял на база пазарната оценка, а следва да бъде прието становището за балансовата стойност, споделяно и от съдебната практика и част от доктрината.

В следващата **точка 4 на параграф 1** на дисертацията се отговаря на въпроса как се упражняват правата по наследените дружествени дялове. Между наследниците, придобили по наследство дружествени дялове е възможно да възникне съпритежание, понеже дружествения дял, съгласно ТЗ е неделим. Съпритежателите на дружествен дял упражняват правата по него съвместно. По отношение на неизплатената вноска в капитала, съответстваща на наследените дружествени дялове, авторът стига до извода, че наследниците отговарят разделно, съобразно размера на наследствения си дял, на основание чл. 60, ал. 1 ЗН.

Точка 5, параграф 1, глава първа в първата си част е посветена на завещанието и заветът на дружествен дял. Втората част на изложението е относно приложението на иска по чл. 30, ал. 1 от ЗН. Разпоредбата на чл. 129, ал. 1 ТЗ предвижда възможността дружествения дял да бъде наследяван, без да уточнява вида наследяване – по закон, завещание или завет. Тоест получаване на дружествен дял по силата на завет е принципно възможна хипотеза. Във всички случаи на частно

завещание с предмет дружествени дялове в ООД последниците на придобиване от заветника на правата по завета на дружествени дялове ще настъпят по отношение на него, при положение, че са спазени разпоредбите на Закона за наследството. Заветникът се явява приобретател на дяловете, но той не замества и не встъпва в членственото правоотношение на извършилото завета лице, така както наследникът не наследява членството.

Няма пречка да бъде предявен искът по чл. 30, ал. 1 ЗН по отношение на накърнена запазена част, когато в обема на наследството се съдържат дружествени дялове. Възстановяването на запазената част на наследника винаги се извършва в пари. Това означава, че ако запазената част на наследника е нарушена с N на брой дружествени дяла, то при възстановяването им той няма да придобие тези N на брой дяла, а тяхната парична равностойност. Не е предвиден ред в ТЗ, по който да може да се случи подобно преразпределение на дружествени дялове, затова е недопустимо уважаването на иск по чл. 30, ал. 1 ЗН да може да се отрази в структурата на дружеството.

В точка 6 на параграф 1 от глава първа е обърнато внимание на ролята на изпълнителя на завещание. По отношение на дружествените дялове и акции правомощията на изпълнителя на завещанието достигат до предоставените му от закона действия на управление. Изпълнителят на завещанието не е представител на наследниците, а само съдейства за упражняването на получените със завещанието права. Той не може да събере доходите на наследството, представляващи право на дивидент от участие в търговско дружество, освен ако този дивидент не е разпределен приживе на наследодателя и да е бил включен в завещателно разпореждане.

В точка 7 е отделено внимание за правното положение на съпруг, наследник по закон на съдружник в търговско дружество. Разгледано е специалното положение на съпруга и как той наследява с останалите редове наследници. Разгледан е и въпроса за това дали дяловете и акциите в търговски дружества са СИО или лична собственост. По въпроса е постановено Решение № 2 по тълк. дело № 2/2001 г. на ОСГК на ВКС, с което е дадено задължително тълкуване, че дяловото участие на съдружник с неограничена или ограничена отговорност е изключено от съпружеската имуществена общност.

Параграф 3 на първа глава е посветен на наследяване на едноличния собственик на капитала на ЕООД и производството по ликвидация на същото. Обърнато е внимание на актуалния за времето на подготовка на дисертационния труд въпрос относно основанието за прекратяване на ЕООД при смърт на едноличния собственик на капитала и конкретно легитимиран ли е прокурорът да иска прекратяване на дружеството на основание чл. 155, т. 3 ТЗ при липса на вписан управител за повече от 3 месеца. Авторът е изложил преобладаващите и противоречиви становища по въпроса и аргументирано подкрепя едното от тях. Според автора дружеството се прекратява на законово основание – факта на смъртта на едноличния собственик на капитала. Действително е налице празнина в закона по отношение на въпроса кой е легитимиран да инициира производство по ликвидация на прекратеното дружество. Проблемът може да бъде решен или чрез правоприлагане по аналогия, или като намери изрична законодателна уредба. Авторът застъпва тезата, че въпросът следва да намери изрична законодателна уредба. Необходимо е да бъдат направени съответните *изменения в Търговския закон*, като по този начин интересът на легитимираните лица ще произтича от чл. 15, ал. 1,

т. 3 на ЗТТРЮЛНЦ, а именно „друго лице в предвидените в закон случаи“.

При смърт на едноличния собственик на капитала наследниците освен да инициират производство по ликвидация на дружеството, могат да искат да продължат дейността му. Използваното в чл. 157, ал. 1 ТЗ понятие наследници следва да не се тълкува стеснително, а в него да бъдат включени и заветниците, които на основание завет получават дружествени дялове, като на същите бъде признато правото, ако отговарят на изискванията на чл. 65 ТЗ и на дружествения договор, да могат да продължат дейността на ЕООД.

3. Глава втора – „Наследяване на акционер в акционерно дружество (АД)“.

Глава втора е озаглавена **„Наследяване на акционер в акционерно дружество (АД)“**. Състои се от два параграфа: „§.1. Исторически и сравнително-правен анализ“ и „§.2. Съдържание на проблема за наследяване на налични акции“.

В параграф 1, точки 1 и 2 са направени кратки исторически и сравнително-правен анализ. Проследена е уредбата на АД у нас от приемането на ТЗ през 1897 г. до днес. Накратко са разгледани правилата, предвидени по отношение на АД от френското, немското и испанското търговско законодателство.

Разгледани са въпросите за наследяване на налични акции, наследява ли се членството в АД, какво е правното положение на недееспособните наследници, от кой момент наследникът придобива качеството акционер и пр. въпроси. Втората част е посветена на наследяването на безналични акции, като финансови инструменти набиращи все по-голяма популярност.

В следващите точки е разгледано понятието за акция и е даден отговор на въпроса „Наследява ли се членството в АД?“. От капиталовия характер на акционерното дружество и от характеристиките на акцията, подробно описани от автора, се стига до еднозначния извод, че акциите влизат в обема на наследството на починал акционер.

Първичния способ на възникване на членство (посредством учредяването) е приложим за всички корпоративни юридически лица. Вторичния способ за възникване на членство, какъвто е наследяването, е *допустим само за дружествата на капитала*. Докато при наследяване на дружествен дял членството не се наследява, при акцията това не е така. Акцията е документ, в който е материализирано правото на притежателя ѝ да бъде член на АД – в документа се съдържа правото на членство. Наследяването на акцията води до наследяване на членство и встъпване в едно съществуващо вече членствено правоотношение, а не създаване на ново такова по отношение на новия акционер в лицето на наследника. Наличието на неимуществени елементи в членственото правоотношение не е пречка членството в акционерно дружество да бъде наследимо на общо основание.

Поначало акциите са свободно прехвърлими (по отношение на наследяване на винкулирани акции виж по-нататък в изложението) и като единствено условие, за да има действие спрямо дружеството, тяхното прехвърляне трябва да бъде отбелязано в книгата на акционерите. Дружеството се дезинтересира от личностните качества на отделния акционер, поради което наследникът придобива качество акционер на основание наследствено правоприемство, без да са необходими други допълнителни действия (освен уведомяване на дружеството за факта на смъртта на акционера).

Точка девета на параграф 2 от глава 2 разглежда въпроса от кой момент наследникът придобива качеството акционер. Изложени са различните становища в доктрината относно действието на вписването в книгата на акционерите. Авторът застъпва становището, че вписването има действие спрямо дружеството, но не следва да се подхожда към това изискване като правопрепятстващо. Ако към момента на провеждане на общото събрание на акционерите промяната в притежанието на акциите не е отразена в книгата на акционерите, но новият притежател се е явил на заседанието и притежава необходимите доказателства за осъщественото прехвърляне, то същият следва да бъде допуснат до гласуване в ОС. Авторът прави съответното предложение *de lege ferenda* по отношение на разпоредбата на чл. 185, ал. 3 ТЗ, която с цел бързина и оперативност на акционерното право би могла да се допълни с ново изречение, а именно „В случай че дружеството не е уведомено в срок, приобретателят има право да участва в общото събрание на акционерите, ако представи надлежно доказателство за придобиване на акции в дружеството, след което да бъде вписан в книгата на акционерите“.

Точка десета разглежда въпроса за наследяване на акции от малолетни и непълнолетни лица. Законът, доктрината и съдебната практика допускат член на акционерно дружество да бъде всяко лице, независимо неговата дееспособност. От това следва, че недееспособните наследници на починал акционер могат да бъдат пълноправни членове на АД. Възможно е акциите да принадлежат на няколко лица едновременно. Съгласно чл. 177 ТЗ при съпритежание на акции, акционерите следва да упълномощят лице, което да ги представлява в общото събрание на акционерите. По отношение на недееспособните акционери това изискване се явява затормозяващо оборота. Авторът обосновано предлага

изменение на чл. 171 ТЗ, като в новата си редакция той да допуска освен пълномощник, правата по съпритежаваните акции да бъдат упражнявани от законния представител на акционерите.

Точка 11 се отнася до отговорността на наследниците при наследяване на неизплатени акции. Наследяването на неизплатени акции влече след себе си задължението за изплащане на съответната вноска от наследника. В случай, че наследникът е приел наследството направо за задължението за вноска той отговаря както с полученото в наследство имущество, така и с личното си такова. В случай че наследникът е приел наследството по опис, за задължението за вноска ще отговаря до размера на полученото наследство. В случай на недееспособни наследници са налице усложнения по отношение на това с какви средства тези лица могат да изплатят наследените акции. Необходимо е да бъде направено съответното законодателно изменение, като бъде предвидена възможност за удължаване на едномесечния срок на предизвестията за изключване на акционер, предвиден в чл. 189, ал. 2 ТЗ. Ще се достигне до противоречивия резултат да бъде нарушен принципа на равноправно третиране на всички акционери. Неспазването на този принцип е основание за отмяна на решението на общото събрание на акционерите (ОСА). Щом като е прието обаче, че акционер може да бъде и недееспособно лице, авторът приема че следва да може в устава да бъдат предвидени определени механизми за защита на тези лица.

Точка 12 е посветена на важния въпрос за наследяване на винкулирани акции. Авторът стига до извода, че правилата за винкулираността на акциите не са приложими в случай на наследствено правопримемство на акции. Членството възниква от момента на придобиване на акцията. Тоест преценката дали

лицето отговаря на определени изисквания за придобиване на членствени права не може да бъде направена, понеже те преминават към наследника по силата на наследственото правоприемство.

Точка 13 се отнася до завещание и завет на акции и отделни права по тях. Акциите влизат в състава на наследствената маса, както при наследяване по закон, така и при наследяване по завещание. Авторът разглежда въпроса от какво зависи дали заветът е пряк или косвен. Стига се до извода, че заветът на акции може да бъде както пряк, така и косвен, в зависимост от волята на завещателя и използваната формулировка. И при прекия, и при косвения завет, за да придобие качеството акционер, заветникът следва да бъде вписан в книгата на акционерите. Разгледани са въпросите на запазената и разполагаема част и коя е стойността на акциите, която се взема предвид при определяне на обема на завещателната свобода. Авторът аргументирано приема, че релевантна е балансовата стойност. Не следва разполагаема и запазена част от наследството да се определят и на база пазарна стойност, тъй като „продажба“ на акции на трети лица не се осъществява в хипотезата на наследяване.

Точка 14 е озаглавена „Наследяване на безналични акции“. Авторът стига до извода, че макар безналичните акции да нямат материален носител, същите продължават да имат съдържанието на наличните акции и не е правилно да се прави принципно разграничение между двата вида акции. Те представляват улеснение в търговския оборот и въвеждането им в българското законодателство е отговор на развитието на акционерното право и дематериализацията в световен мащаб. Поради това и при наследяването им е необходимо да бъдат

извършени редица действия с технически характер заради специалния регистрационен режим, на който подлежат.

Авторът прави предложение за *изменение на разпоредбата на чл. 172, ал. 1 от Правилника за дейността на Централния депозитар*. Съгласно действащата редакция на чл. 172, ал. 1 от Правилника регистрационният агент подава нареждане до Централния депозитар (ЦД) за регистрация на прехвърляне на финансови инструменти чрез наследяване по закон след изискване на определени в правилника документи. Използваният от законодателя термин „прехвърляне“ се отнася до прехвърляне на финансови инструменти от клиентска сметка в клиентска сметка. Между „прехвърляне“ и преминаване на имущество към патримониума на наследниците въз основа на универсално правоприемство не би могло да се сложи знак за равенство. Правилно би било да се направи съответното изменение в разпоредбата, като вместо прехвърляне, бъде използван само терминът наследяване – „Регистрационният агент подава нареждане до ЦД за регистрация на наследяване по закон на финансови инструменти и прехвърлянето им в клиентски сметки на наследниците..“.

По отношение на въпроса от кой момент наследникът на безналични акции става акционер в дисертационния труд е стигнато до следния извод: Регистрацията в ЦД не е част от фактическия състав на наследяването, а представлява комплекс от последващи действия, които осигуряват възможността на наследника да упражнява правата по наследените акции.

4. Глава трета – „Наследяване на съдружник в персонално търговско дружество. Наследяване на съдружник в дружество с променлив капитал“.

В глава трета са разгледани въпросите на наследяването на дружествени дялове в персоналните търговски дружества. В отделен параграф е разгледан най-новият вид търговско дружество, предвиден от българския законодател – Дружество с променлив капитал (ДПК). Направен е кратък сравнително-правен и исторически анализ. Проследен е генезисът на събирателното (СД) и на командитното дружество (КД), както и развитието на уредбата им у нас. В сравнително-правен аспект са съпоставени правилата за наследяване на съдружник в СД и КД според българското търговско и наследствено право с тези, действащи във Франция и Германия, както и в държавите от англо-саксонската правна система.

Параграф 1 на глава трета е озаглавен **„Наследяване на съдружник в Събирателно дружество (СД)“**. Разгледани са въпросите за същността на СД, както и разграничението между дружествен дял и участие в СД. Едно от проявленията на персоналния характер на събирателното дружество е смъртта на съдружник като основание за прекратяване на дружеството. Чл. 93 ТЗ изброява случаите, в които дружеството се прекратява, като т. 4 от същия гласи „ако не е уговорено друго – със смъртта или поставянето под пълно запрещение на съдружник или прекратяването на съдружник – юридическо лице“. От гледна точка на въпроса какво наследява наследникът на починал съдружник в СД, авторът приема следния отговор – правото на членство в СД е строго лично – изгубва се със смъртта на съдружника. Поради комплексния характер на членственото правоотношение и съдържащите се в

него имуществени и неимуществени права, към наследниците следва да преминават само имуществените.

Чл. 97, ал. 1 ТЗ предвижда наследниците да могат да встъпят в дружеството на мястото на наследодателя. Това става посредством неформално волеизявление, адресирано до дружеството. Тази възможност за встъпване в дружеството обаче не е част от наследството, а е на основание предвиденото в дружествения договор. Тоест както беше посочено по-рано, членството не се наследява. Макар и да има предвидена в дружествения договор уговорка на основание чл. 97, ал. 1 ТЗ за встъпване на наследниците на мястото на наследодателя, авторът приема, че разпоредбата може да понесе известна критика. Приемането, че не е необходимо изявление от страна на съдружниците за приемане на наследниците, а те автоматично встъпват в дружеството, може да доведе до действителната опасност качествата на наследодателя и наследниците съществено да се разминават. Подобна хипотеза остава „вратите“ на СД отворени, което е недопустимо, имайки предвид непрехвърлимостта на дял в СД по принцип.

Уредбата на СД не си служи с понятието дял в дружеството, съответно не е предвидено и съпритежание на такъв, за разлика от ООД. Авторът приема, че при повече от един наследник на съдружник в СД, които са изразили желание да встъпят в дружеството, възникват съответните на брой членствени правоотношения за всеки един от тях в рамките на обема на наследствените им дялове.

Параграф 3 на глава трета е посветен на **Наследяване на съдружник в Командитно дружество**. КД разкрива специфики по отношение на наследяване на ограничено отговорните съдружници. ТЗ не дава отговор на въпроса какви са последиците за дружеството при смърт на командитист.

Съответното прилагане на разпоредбите за прекратяване на членство в СД, водят до извода, че само смъртта на неограничено отговорен съдружник влече прекратяване на дружеството, ако не е предвидено друго. Разбира се, ако има само един командитист последиците от неговата смърт следва да бъдат същите. Както и при СД и ООД, членството при КД не се наследява.

Следователно наследниците на командитиста получават имуществената стойност на неговото дялово участие. В доктрината се среща мнението, че наследниците на командитист стават членове на КД, без да е необходимо съгласието на останалите членове на дружеството. Според автора на дисертационния труд подобно твърдение не намира нормативна опора. На основание наследяване наследниците получават имуществената стойност на членственото правоотношение на командитиста, но не придобиват автоматично съдружническо качество. Те са трети за дружеството лица и следва съответно приложение да намери отново разпоредбата на чл. 97, ал. 1 ТЗ както при смърт на неограничено отговорен съдружник в СД – да могат да встъпят в дружеството, ако е уговорено в дружествения договор. Това встъпване в дружеството следва да се предхожда от отправена към дружеството молба.

Изниква въпросът – могат ли наследниците да избират дали да встъпят като ограничено отговорни или като неограничено отговорни съдружници? Съдружническото качество на наследника не е обвързано от съдружническото качество на наследодателя, тъй като не се наследява членството. Единственото ограничение е да бъде изпълнено изискването на чл. 99, ал. 1 ТЗ по отношение на наличие на ограничено отговорни и неограничено отговорни съдружници, за да

съществува КД като такава. Ако всички наследници искат да бъдат ограничено отговорни или неограничено отговорни, следва да се пристъпи към преобразуване на дружеството в ООД или съответно в СД.

Параграф 4 на глава трета е посветен на **Наследяване на съдружник в Дружество с променлив капитал (ДПК)**. ДПК е най-новият вид дружество, предвиден в ТЗ в нова глава – петнадесета „а“ (чл. 260а-260я). По своите характеристики ДПК обединява предимствата на уредбата на АД и ООД. Въпреки това по смисъла на закона не е капиталово търговско дружество, тъй като няма изискване за минимален капитал. Разпоредбата на чл. 260з ТЗ изрично предвижда, че дружественият дял може да се наследява, прехвърля и залага. Характерната за АД свободна прехвърлимост на акции е възприета и тук, като е предвидено, че дружественият дял се прехвърля свободно, ако не е предвидено друго. Същевременно предвидените в чл. 260з, ал. 3 ТЗ правила напомнят на правилата за встъпване на наследниците на съдружник в СД, предвидени в чл. 97 ТЗ. Предвидена е възможност в тримесечен срок от смъртта на съдружник, наследниците му да изразят желание и да встъпят в ДПК. Авторът стига до извода, че членството в ДПК е наследимо, тъй като е предвидено свободно прехвърляне на дружествените дялове. Още повече чл. 260з, ал. 4 ТЗ предвижда, че наследяването на дружествени дялове трябва да бъде вписано в книгата на съдружниците, за да има действие спрямо дружеството.

5. Глава четвърта – „Особени хипотези на наследяване на дялове и акции“

Последната глава четвърта е озаглавена „Особени хипотези на наследяване на дялове и акции“. В няколко

параграфа са разгледани въпросите относно: Обратното действие на приемане на наследството, в чийто състав се съдържат дружествени дялове и акции; Упражняване на права по дружествени дялове и акции, част от обема на незаето наследство; Упражняване на права по дружествени дялове и акции, в случай на безвестно отсъствие; Приложение на чл. 10 и чл. 11 ЗЛС по отношение на безвестно отсъстващ титуляр на дружествени дялове и акции; Последици от безвестното отсъствие за заветниците; Правното положение на държавата и общината в хипотезата на преминаване на наследство на основание чл. 11 ЗН.

Централно място в изследването заема въпросът за действието *ex tunc* на приемането на наследство, в чийто състав се съдържат дружествени дялове и акции. Съгласно разпоредбата на чл. 48 ЗН наследството се придобива с приемането му и приемането му има действие от неговото откриване, т.е. обратно действие. Правилото намира приложение без изключение и по отношение на приемането на наследство, в чийто състав се съдържат дружествени дялове и акции. Макар и членството в ООД да не се наследява, приемането на наследството има действие от момента на откриването му и наследникът има право на имуществената равностойност на дела на починалия съдружник, към момента на смъртта му. Придобиването на качеството съдружник е извън обема на наследството, т.е. стои извън въпроса за обратното действие на приемането.

От друга страна АД е капиталово дружество и съгласно авторовата теза, съвпадаща с тази в доктрината и съдебната практика, членството в АД се наследява. Тоест действието на приемане на наследството се запазва *ex tunc*, но придобиването на акциите въз основа на наследяване или завет има действие

за дружеството от момента на отразяване на обстоятелствата в книгата на акционерите.

За периода от откриване на наследството до неговото приемане, имуществената съвкупност, останала от наследодателя, практически е ничия. Действията, които законът допуска да бъдат извършвани с наследството са действия на управление, а в някои случаи с разрешение на съда и такива на разпореждане. При откриване на наследството обикновено управлението на наследственото имущество се поема от някой или всички наследници, без това да означава, че те конклюдентно приемат наследството. Чл. 59 ЗН предвижда възможност за назначаване на управител на наследството. Фигурата на управителя на наследството у нас е факултативна. По отношение на управление на незаето наследство, в чието съдържание има дружествени дялове и акции, авторът стига до няколко извода, общоприложими за всички видове търговски дружества. Правото на глас, част от дружествените дялове и акции е лично право. В ООД, СД, КД то не се наследява, а наследникът следва да бъде приет в дружеството, за да може да упражни правото си на глас. Чистият капиталов характер на АД и възможността, предвидена в чл. 220, ал. 1 ТЗ за участие в ОС чрез представител обуславя извода, че на управителя на незаето наследство следва да се признае правото да гласува в ОСА, в случай че е необходимо действие с оглед запазване на наследството, в частност на акциите в обема му и в случай че действието попада в рамките на обикновеното управление и не води до разпореждане по какъвто и да е начин с акциите.

Поначало правото на глас е лично право на съдружника, съответно на акционера. То не може да бъде упражнявано от други лица, освен при условията на изрично упълномощаване,

предвидени в чл. 137, ал. 6 ТЗ по отношение на ООД, чл. 260у ТЗ по отношение на ДПК. По отношение на ООД, за да бъде налице изрично упълномощаване е необходимо упълномощителят да е придобил членство в съответното търговско дружество. От това следва, че управителят на наследството, независимо дали е наследник, който все още не е приел наследството или нарочно назначен управител от съда, следва да не може да упражнява правото на глас по дружествените дялове. Строго персоналният характер на СД изключва поначало възможността правото на глас да бъде упражнявано от трето за дружеството лице. По отношение на КД отново е недопустимо упражняване правото на глас от страна на трето лице. Положението на неограничено отговорния съдружник е като това на съдружник в СД и както посочих, строго личният характер обуславя необходимостта от лични действия при упражняване на правата на съдружника. От друга страна ограничено отговорният съдружник, според буквалното тълкуване на закона, няма право на управление и не може да спира решението на неограничено отговорните съдружници, което прави поначало недопустимо участието на този вид съдружник в управлението и представителството. До сходни изводи авторът стигна по отношение на обема на представителната власт на назначен представител на безвестно отсъстващ по смисъла на чл. 8 ЗЛС.

В точка 2 са разгледани последиците от безвестното отсъствие за заветниците. На основание чл. 12 ЗЛС заветниците и лицата, които имат права, зависещи от смъртта на отсъстващия, могат да искат да бъдат допуснати временно да се ползват от тези права. По отношение на дружествените дялове и акции, чл. 12 ЗЛС намира следното приложение: Евентуалният заветник на акции в акционерно дружество би могъл да упражнява правата по тях, на основание решението по

чл. 12 ЗЛС без никакви законови пречки, тъй като поради чистия капиталов характер на акционерното дружество, то не се интересува от конкретната личност на акционера. По-различно изглежда хипотезата на завет на дружествени дялове. Независимо дали става въпрос за дружествени дялове в ООД, СД и КД, е недопустимо уважаване на молбата по чл. 12 ЗЛС за предоставяне ползването на правата по дружествения дял, предмет на завета. Имайки предвид тежестта на личностните качества на отделния съдружник и факта, че неимуществените права по дружествения дял са пряко свързани с личността на съдружника, следва изводът, че не е допустимо предоставяне на ползване на права по дружествен дял в посочените дружества.

Важно място в четвърта глава на дисертационния труд заема въпросът за приложението на чл. 11 ЗН по отношение на наследство, в чийто обем се съдържат дружествени дялове и акции. Раздел седми на глава четвърта разглежда въпроса относно приложението на чл. 11 ЗН в хипотеза на наследство, в чийто състав попадат дружествени дялове и акции. Несъмнено, дружествените дялове в ООД и акциите в АД, влизат в състава на наследствената маса. Разпоредбата на чл. 11 ЗН би намерила приложение, в случай че в дружествения договор, съответно в устава, не са предвидени последиците при смърт на съдружник/акционер по отношение на притежаваните от него дружествени дялове и акции приживе.

Ако бъде прието, че акциите се разглеждат като особени движими вещи и въз основа на чл. 11 ЗН преминават към общината, може да се стигне до неправилния извод, че дружествените дялове в търговски дружества преминават към държавата, в хипотезата на чл. 11 ЗН. Това води до нелогичен правен резултат. В единия случай дялове в търговско дружество

преминават към държавата, а в другия акциите преминават към общината, единствено поради причината, че вторите са материализирани в документ, притежаващ характеристиките на движима вещ. За да бъде избегнат този нелогичен резултат авторът предлага алтернативно две законодателни промени: Първата е *изменение в чл. 115 ТЗ относно задължителното съдържание на дружествения договор*. Авторът предвижда създаване на нова точка 9, която да гласи „последниците от смъртта на съдружник по отношение на притежаваните от него дялове и възможността за приемане на неговите наследници като съдружници в дружеството, както и последниците от смъртта на съдружника по отношение на притежаваните от него дялове, в случай че няма наследници.“ Другата възможна законодателна промяна е в чл. 11 ЗН, в който изрично да бъде предвидено у кого преминават дружествените дялове и акции в търговски дружества. Най-логично би било двата вида участие в търговско дружество да бъдат съсредоточени в единия от двата субекта, предвидени в чл. 11 ЗН – например у общината. В тази последна част на дисертационния труд е обърнато внимание и на въпроса възможно ли е на основание чл. 11 ЗН държавата или общината да придобият членство в търговско дружество. Допускането на участие на държавата или на общината в търговско дружество в случай на преминаване на дружествени дялове към нея на основание чл. 11 ЗН е в разрез с основния принцип на държавно участие в публични предприятия. Съгласно чл. 5 от Закона за публичните предприятия основен принцип е държавата/общината да участват в публични предприятия, когато това налага обществен интерес, с цел 1. да се елиминират съществуващи пазарни дефекти; 2. да се предоставят стоки или услуги от стратегическо значение или такива, свързани с националната сигурност или развитие; 3. да се управлява стратегическо за държавата имущество. Още

повече че законът говори за създаване на предприятие с държавно или общинско участие, като никъде не се споменава възможност за наследяване на такова.

Дисертационния труд завършва със Заключение. В него са изведени основните резултати на научното изследване съобразно целите, поставените задачи и отговорите, до които е стигнал авторът в процеса на работа по дисертационния труд, както и систематизирано са изведени направените предложения *de lege ferenda*.

Публикации, свързани с темата на дисертационния труд

1. Кънева, Ани. Наследяване на дружествен дял в ООД. Правно положение на недееспособния наследник. В.: Сборник доклади от научна конференция „Знание, наука, иновации, технологии“, с. 380 – 392, ISSN 2815-3472 (Print), ISSN 2815-3480 (CD);
2. Кънева, Ани. Наследяване на налични акции от малолетни и непълнолетни лица. В.: Собственост и право, 2023, кн. 4, с. 50 – 61; ISSN 1312-9473;
3. Кънева, Ани. Наследяване на съдружник в Дружество с променлив капитал. В.: Търговско и облигационно право, 2023, кн. 11, достъпна в електронното издание на списанието ISSN 1314-8133.
4. Кънева, Ани. Наследяване на едноличния собственик на капитала на ЕООД. В.: Сборник доклади от научна конференция „Знание, наука, иновации, технологии“, с. 210 – 222 ISSN 2815-3472 (Print), ISSN 2815-3480 (CD).